

עמק השבוע

גליון קלט

שנה ג

פרשת חיי שרה תשפ"ז והימים שסביבותיה

עיונים וביאורים במהות ימי השבוע
מאת הרב ג'ר' ראובן מלך שווארץ שליט"א
מחבר סדרת הספרים גינת ראובן, עמקי ראובן, מנחת ראובן ומעיינת ראובן

שני צדדים בהטעם שמברכים החודש בשבת שלפני ר"ח

הרי שיש בתוה"ד שני צדדים מהו מהות המנהג לברך את החודש בשבת שלפני ר"ח, דאפשר שעושים כן דוגמת קידוש החודש, ואפשר שעושים כן כדי להודיע לעם מתי יחול ר"ח, והמ"ב כתב כהצד השני דעושים כן כדי להודיע להעולם מתי יחול ר"ח. ויש לומר דאיכא כמה נידונים הנוגעים להני שני צדדים, וכאשר יתבאר בעז"ה.

דכיון דיודע שצריך להתפלל מוסף פשיטא שיודע שהיום ר"ח, ויש מי שפירש דעל ידיעת המולד קאי ותמוה היכן הוזכר כאן מולד, אלא נראה דאמוסף שבת קאי. הנה עיי' במ"ב שם דאיתא וז"ל ואין ברכת ר"ח כקידוש החודש שהיה מלפנים אלא שמודיעים להעולם מתי יחול ר"ח. עכ"ל. [ומקורו במג"א בשם היראים וכ"ה בעוד ראשונים].

עיין במ"ב בסימן תי"ז ס"ק א' שהביא המנהג דברכת החודש בשבת שלפני ר"ח. [עיין בערוך השלחן שם שהביא מקור למנהג זה מהירושלמי במס' סנהדרין פ"ה ה"ג על המשנה דזה ידע בעיבורו של חדש וזה לא ידע דאיתא שם א"ר יוסה כגון אנא דמן יומי לא צלית מוספא מן דלא ידע אימת ירחא, דהמפרש פירש דאמוסף ראש חודש קאי, והוא תמוה

למה יש "שבת מברכים" לפני ר"ח ולא לפני יו"ט

וא"כ יש לחלק כך גם בזמן המקדש, דאין צורך לפרסם מתי יהא יו"ט משום שזהו דבר מפורסם. וצע"ע בזה.

[עיין בסוף סימן תקנ"ג דאיתא וז"ל בשבת קודם לצום מכריז שליח צבור הצום, חוץ מט' באב וצום כפור וצום פורים וסימנך אכ"ף עליו פיהו (ומנהג האשכנזים שלא להכריז שום אחד מהם). עכ"ל. הרי שיש הכרזה גם בשבת לפני התעניות וחזינן דלא הוי דין מיוחד בר"ח. אבל עיי"ש בביאור הגר"א דאיתא וז"ל בשבת כו' כיון דברצו תליא ואינן קבועין וכמש"ל סימן תקס"ב סי"ב אבל תענית אסתר קבוע הוא כמ"ש הרמב"ם דברי צומות וזעקתם וכן כתב הראב"ד, ומנהג (האשכנזים) כו' דכבר קבלו עליהם. עכ"ל. הרי לפי הגר"א האי הכרזה אינה שייכת כלל לברכת החודש, דאין האי הכרזה כדי להודיע להעולם מתי יחול התענית אלא האי הכרזה היא קבלת התענית ציבור.]

והנה מהו החילוק בזה בין ר"ח לשאר יו"ט. והנה לכא' החילוק בזמן המקדש הוא דלא ידעו מתי יקדשו את החודש ולכן הוצרכו לפרסם ראש חודש, משא"כ שאר יו"ט ידעו מתי יחול. אבל לכא' קשה, דהנה בזה"ז כמו שיודעים מתי יחול יו"ט גם יודעים מתי יחול ר"ח ולמה צריכים להודיע מתי יחול ר"ח בזה"ז. ועוד הרי גם בזמן המקדש בהרבה מקומות לא ידעו מתי יחול שאר ימים טובים, ואפ"ה לא מצינו שהכריזו בשבת לפני יו"ט מתי יחול היו"ט.

אלא אפשר שיש לחלק בין ר"ח ליו"ט באופן"א, דעי' הכא במ"ב שכתב דלפני ר"ח תשרי לא מברכים החודש, והביא רמז לזה מדכתיב "בכסה ליום חגיגו", ועיי' בשער הציון ס"ק ב' דאיתא וז"ל ועיקר הטעם הוא דכיון דר"ח תשרי הוא יו"ט של ר"ה למותר להזכיר זאת מקודם ופשוט. עכ"ל. הרי מבואר בשער הציון דאין צורך להודיע מתי יחול יו"ט משום שכולם מדברים ע"ז וזהו דבר מפורסם.

הנה בשלמא אם עושים כן דוגמת קידוש החודש מובן למה עושים כן דוקא קודם ר"ח ולא קודם יו"ט, אבל להמבואר במ"ב דעושים כן כדי להודיע מתי יחול ר"ח, למה רק עושים כן לפני ר"ח ולא לפני יו"ט.

והנה היה אפשר לומר שיש ענין מיוחד בר"ח להודיע מתי חל ר"ח, יותר מבימים טובים, דעי' במס' סוכה פ' החליל דהשיר של ר"ח דוחה שאר שירים כדי לפרסם שהוא ר"ח, ועיי"ש שבר"ח האיברים היו במקום מיוחד על כבש המזבח כדי לפרסם שהוא ר"ח. ועיי' בשו"ע או"ח סי' תכ"א שיש מפרשים שזהו הטעם דקוראים פסוקי מוסף ר"ח אחר פרשת התמיד. הרי שיש יסוד דבעינן לפרסם מתי חל ר"ח. ודוקא בר"ח עושים כל הני דברים ולא בשאר יו"ט. ועד"ז י"ל דרק מודיעים מתי יחול ר"ח ולא שאר יו"ט משום שרק בר"ח יש האי ענין לפרסם שהוא ר"ח.

האם עדיף לברך בבוקר בלי ספר תורה

או במנחה עם ספר תורה

להודיע ליותר אנשים מתי יחול ר"ח, והרי הודעה זו היא עיקר הטעם דמברכים החודש בשבת. אבל לפי איך צד דמברכים החודש דוגמת קידוש החודש אז י"ל כהמקור חיים דעדיף לעשותו במנחה עם ס"ת. וצע"ע בזה.

[עיי' בספר ימי חנוכה למו"ר הגר"ד כהן שליט"א (מאמר כ"ג) שביאר (ע"פ הרבה מקורות כמבואר שם, ואכמ"ל בזה), דהכח של כלל ישראל לשלוט על סדר הטבע ולקדש חדשים ולעבר שנים הוא רק ע"י התורה, עיי"ש במה שביאר בענין ברית הקשת, וי"ל דלכן בשעה שמזכירים קביעות ראש חודש או חזים הס"ת להראות שמכח ס"ת זה הוא שר"ח פלוני יהיה ביום פלוני. עיי'ן.]

והנה ראיתי מביאים מספר מקור חיים (סי' רפ"ד ס"ז) דאם שכחו לומר ברכת החודש וכבר החזירו את ספר התורה דאין לחזור ולהוציאו אלא יברכו את ברכת החודש בלא ס"ת, והוסיף שבאופן זה עדיף לומר את ברכת החודש בתפילת מנחה אחרי קרה"ת לפני החזרת ספר התורה למקומו. ע"כ. ולענ"ד אפשר דהוספה זו תלוי' בב' צדדים הנ"ל, דלפי המ"ב דעיקר הטעם דמברכים החודש בשבת שלפני ר"ח הוא כדי להודיע להעולם מתי יחול ר"ח, א"כ לכא' עדיף לעשותו בבקר בלי ס"ת מלעשותו במנחה עם ס"ת, דלכא' האסיפה היא יותר גדולה בבקר מבמנחה, ואם מברכים החודש בבקר יש אפשרות

הנה המ"ב לא הזכיר המנהג לאחוז ס"ת בשעת ברכת החודש, אבל אחרונים אחרים הזכירו האי מנהג וסוברים שהוא מנהג גמור. [עיי' בס' אשי ישראל פל"ט הערה י"ד דאיתא בשם הגר"ק זצ"ל דאף אם הס"ת נצרך למנין אחר כדי לקרוא בו ויש בזה טירחא דציבורא להמתין עד שיסיימו הציבור את ברכת החודש אפ"ה אין לבטל משום כך את המנהג להחזיק ס"ת בשעת ברכת החודש.] עי' במחצה"ש בסי' צ"ו ובאג"מ או"ח ח"א סי' קמ"ב שביארו הטעם שאוחזים הס"ת. (ואפשר דנפק"מ בין הטעמים אם יש לאחוז הס"ת בשעת התחינות או רק בשעה שאומרים ר"ח פלוני יהיה ביום פלוני, וצע"ע בזה.)

גם הציבור אומרים ר"ח פלוני יהיה ביום פלוני

לקדשה באמירת תרי זימני מקודש מקודש כדילפינן מקרא אשר תקראו אותם ומקרא דהם יאמרו מועדי, ולכן באמירת ראש הב"ד שהוא לפסוק הדין תנן שאומר רק פעם אחת מקודש וכו' משום שאמירתו הוא רק לפס"ד ועניית העם היא המצוה דקידוש וע"ז נאמר שיאמרו ב' פעמים מקודש מקודש ומצוה זו היא למצוה ולא לעכובא וכו' והנה הדוגמא לנו הוא רק מאמירת העם שהפס"ד כבר היה בב"ד האחרון של ר' הלל וזה היה מעומד משום שהעם עמדו וזה שבר"פ ראוהו ב"ד משמע דהיה בישיבה הוא על אמירת ראש הב"ד שזהו ככל פס"ד שצריך לאומרו בישיבה וכו' אבל עניית העם שהיה בתרי זימני היה בעמידה וגם כיון שהוא מצוה לקדש היה זה ככל מעשה מצוה שצריך לכתחלה לעשותה מעומד כהלל לולב ושופר ולכן אנו שמברכין החדש הוא דוגמא להעם צריכים לומר מעומד, ואולי גם הב"ד לא גריעי מהעם למצות הקדוש וענו גם הם עם העם אחר אמירה הראשונה לפס"ד תרי זימני מקודש למצות קידוש ועמדו אז כבעשיית כל מצוה. עכ"ד.

הרי להדיא בדברי הגרמ"פ ז"ל דאמירת ר"ח פלוני יהיה ביום פלוני הוא במקום מה שהעם היו עונים מקודש מקודש. (בעיקר קושיית הגרעק"א יש סוברים דאפילו אמירת מקודש ע"י הראב"ד היה בעמידה, עי' בדעת תורה סי' תי"ז ובס' משנת יעב"ץ הל' ר"ח סימן א' במה שביאר דבריו.)

במקום אמירת העם מקודש מקודש, א"ש, דהא ראינו דהמ"ב כתב דאומרים ברכת החודש מעומד דוגמת קידוש החודש ומקורו מהמג"א, והנה הגרעק"א הקשה על המג"א דאיפה מצינו קידוש החודש מעומד ולהיפך ברפ"ג דמס' ר"ה משמע דקידוש החודש היה מיושב. ועי' בשו"ת אג"מ או"ח ח"א סי' קמ"ב שביאר דעת המג"א וז"ל והנכון לע"ד שהרי מפורש בר"ה דף כ"ד שמתחלה אומר ראש הב"ד מקודש ואח"כ עונין גם כל העם מקודש מקודש ובודאי העם שנמצא שם במקום מושב הב"ד לא ישבו אלא עמדו ורמזו לזה בחליצה שג"כ איכא עוד עם שם לבד הב"ד ואיכא מצוה עליהו לומר חלוץ הנעל איתא הלשון ביבמות דף ק"ו ר' יהודה אומר מצוה על כל העומדים שם לומר חלוץ הנעל משמע דשאר העם שנמצאו בישיבת הב"ד הם עומדים וכ"ש שהעם שנמצאו בישיבת ב"ד דקדוש החדש שהם סמוכין שלא ישבו אלא היו עומדים שם והיה הדין שיאמרו אחר אמירת הב"ד מקודש מקודש כדילפינן מקרא, ומשמע לענ"ד שעיקר המצוה היא בעניית העם דאמירת ראש הב"ד הוא פסק הדין שפסקו אחר חקירתם את העדים שהחודש מקודש וזה הוא לעיכובא אף שכבר הדבר ברור משום שצריך שיהי' ע"פ פסק דין של הב"ד כמפורש בריש ראוהו ב"ד נחקרו העדים ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה הר"ז מעובר, אבל אחר שפסקו הב"ד מצוה על העם

הנה לפי הצד דהטעם לברכת החודש הוא כדי להודיע להעולם מתי יחול ר"ח לכא' אינו מובן כלל מנהגינו דאחרי שהש"ץ מכריז מתי יחול ר"ח שהעולם חוזרים ואומרים מתי יחול ר"ח. וצע"ג.

אבל אם הטעם הוא משום דוגמת קידוש החודש א"כ הוא מובן מאד, דעי' במס' ר"ה דף כד ע"א דאיתא ראש בית דין אומר מקודש וכל העם עונין אחריו מקודש מקודש. וא"כ י"ל דגם אנו עושים דוגמא לקידוש החודש דהש"ץ הוא במקום הראש בית דין והוא פותח ואומר מתי יחול ר"ח, ואח"כ כל העם אומרים מתי יחול ר"ח במקום הא דכל העם היו עונים מקודש מקודש. וא"ש למאד.

ולפי המ"ב לכא' צ"ל דהנה עי' שם דהמ"ב כתב וז"ל ואין ברכת ר"ח כקידוש החודש שהיה מלפנים אלא שמוזיעים להעולם מתי יחול ר"ח ויזהרו בכל הלכות החודש ומ"מ נהגו לעמוד בשעת אמירת ר"ח פלוני ביום פלוני דוגמת קידוש החודש שהיה מעומד. עכ"ל. הרי מבואר דאף דעיקר מהות המנהג הוא להודיע מתי יחול ר"ח, ממילא עומדים בשעת ההודעה דוגמת קידוש החודש. א"כ עד"ז י"ל דאף דהעיקר הוא כדי להודיע מתי יחול ר"ח, ממילא גם העולם אומרים ר"ח פלוני יהיה ביום פלוני דוגמת קידוש החודש דהעם אמרו מקודש.

הנה עצם הדבר שכתבנו דאמירת העולם ראש חודש פלוני יהיה ביום פלוני הוא

המנהג להבריו המולד

לעמוד בעת שמברכין החודש דוגמת קידוש החודש שהיה מעומד נראה דלכן המנהג לידע המולד בעת שמברכין החודש דהב"ד כשקידשו פשיטא שבלא ידיעת המולד לא היו מקדשין. עכ"ל.

ולפי המ"ב לכא' גם בזה צ"ל דאף דעיקר מהות המנהג הוא להודיע מתי יחול ר"ח, ממילא גם מכריזים המולד דומיא דמה שכתבנו דממילא העולם אומרים ר"ח פלוני יהיה ביום פלוני דוגמת קידוש החודש דהעם אמרו מקודש.

שיודעין מקומות הכוכבים ומהלכם וחוקרים ומדקדקים עד שידעו אם אפשר שיראה הירח בזמנו שהוא ליל שלשים או אי אפשר אם ידעו שאפשר שיראה יושבין ומצפין לעדים כל היום כולו שהוא יום שלשים אם באו עדים ודרשו וחקרום כהלכה ונאמנו דבריהם מקדשין אותו. עכ"ל.

שו"ר בערוך השלחן סי' תי"ז שביאר דין קידוש החודש בזמן שקידשו ע"פ הראי', וז"ל ולזכרון זה אנו עומדים ומברכים את החודש ר"ח פלוני ביום פלוני וכו' ולכן מנהגינו

הנה המנהג הוא דקודם שמכריזים באיזה יום יחול ר"ח דמכריזים את המולד. והנה לפי הצד הטעם לברכת החודש הוא כדי להודיע להעולם מתי יחול ר"ח לכא' אינו מובן כלל למה מכריזים המולד (וא"ש שהמ"ב לא הזכיר זה) אבל אם הטעם הוא משום דוגמת קידוש החודש א"כ הוא מובן מאד דזהו דוגמת קידוש החודש דידועים מתי הוא המולד ועפ"ז מאספים לקדש החודש, וכמו שכתב הרמב"ם בפ"א מהל' קידוש החודש ה"ו וז"ל בית דין מחשבין בחשבונות כדרך שמחשבים האצטגנינים

"שבת מברכים"

להפוך הצירופים מדין לרחמים כמו שכתבתי לעיל אות ד', ובזה פירשנו מה שאמרו רז"ל (מדרש תהלים צא) מפני מה ישראל מתפללין ואינם נענים מפני שאינם יודעים להתפלל בשם שנאמר אשגבהו כי ידע שמי יקראני ואענהו (תהלים צא ח), ע"כ דבריהם, והדבר הוא לתימא מי הוא מישראל שאינו יודע את השם הנכתב והנקרא, ופירשנו שאינו יודע הצירוף השייך לכל חדש בזמן התפלה שהוא מתפלל, הבן הדבר. ועל כן נקראו הירחים חד"ש בגימ' י"ב צירופי הוי"ה, והנה שבת נקרא בזהר (ח"ב ר"ה ע"א) יומא דנשמתא, דהוא נשמת הזמן וכל חדשי השנה המה אצלו כגוף לגבי הנשמה, וזהו שאמרו רז"ל (ב"ר פ"י ט') ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו וכו' ביום הששי מיבעיא ליה, אלא מה היה העולם חסר מנוחה, באת שבת באת מנוחה, ואנחנו לא נדע הרי מנוחה אינה בריאה רק העדר עשייה, אבל תדע, שהעבודות והשעבוד מצד החומר שהוא גופני (כמו שאמרו על עבדים עם הדומה לחמור הוא החומר), והמנוחה והחירות הוא מפעולת הצורה היא הנשמה, על כן כל הנבראים שנבראו בששת ימי המעשה וששת ימי המעשה בכלל (כי הזמן הוא נברא ג"כ כדכתיב כי ששת ימים עשה וכו' ולא כתיב בששת) הנה היו כגוף בלא נשמה קודם בריאת השבת עד שנברא יום השבת הוא המנוחה היינו נשמת כל הזמן והנבראים, על כן שבת נקרא יומא דנשמתא נשמת כל הזמן, הנה לפי"ז על כרחך שבת מאירין כל ה"ב צירופי הוי"ה שבכל חדשי השנה, על כן בהתקדש היום מקדשין על כו"ס יי"ן (בגימטריא ששה צירופי הוי"ה), ועל לחם משנה, ב' פעמים לח"ם (ג"כ בגימטריא ששה צירופי הוי"ה) הרי י"ב צירופי הוי"ה, ומעתה תמצא טוב טעם ודעת למנהג ישראל תורה שמברכין את כל חדש חדש ביום השבת להאיר בו הצירוף המגיע לו, הבן הדבר. עכ"ל. והדברים הם למעלה מהשגתי.

שאומרים ר"ח פלוני יהיה ביום פלוני כדי להודיע, ממילא מברכים הברכות והתחניות דוגמת קידוש החודש. אלא דהנה לפי ב' הצדדים הנ"ל יש להעיר בזה, דהנה לפי הני ב' צדדים העיקר הוא מה שאומרים ר"ח פלוני יהיה ביום פלוני, והברכות והתחניות אינם עיקר. ויש להעיר דהרי המ"ב בעצמו כתב וז"ל מנהג קדמונינו לברך את החודש בשבת שלפני ראש חודש. עכ"ל. הרי דהאי מנהג נקרא בשם "לברך את החודש". ומשמע מזה דהעיקר הוא מה שמברכים את החודש שיהא חודש של חיים ושלוה וכל הדברים שמתפללים עליהם. ועי' גם ברמ"א באו"ח סוף סי' רפ"ד שכתב וז"ל וג"כ נוהגין לומר אב הרחמים ובכל יום שא"צ בו צו"צ אין אומרים אותו וכן כשיש חתונה או מילה ויש מקומות שא"א אותו כשמברכין החדש. עכ"ל. והנה למעשה המנהג הוא לקרוא להאי שבת בשם "שבת מברכים", ושוב משמע דהעיקר הוא מה שמברכים את החודש שיהא חודש טוב, ולכא' זהו דלא כב' הצדדים הנ"ל לכאורה בביאור הטעם דברכת החודש.

[שו"ר בס' בני יששכר מאמרי ר"ח (מאמר א' י"א) שגם הוא כתב שיש ענין מיוחד בשבת שלפני ר"ח שקשור לר"ח ואינה הודעה בעלמא וז"ל נוהגין בכל תפוצות הגולה שמברכין את החדש הבא לטובה בשבת שלפניו (והוא במקום קידוש החדש), וטעמא בעי למה דוקא בשבת, (הגם דעל פי פשוטו יש בנותן טעם דבימות החול העם טרודין בגולה על המחיה ועל הכלכלה ואין מתקבצין כל כך לבית הכנסת ולבית המדרש ובפרט בני הכפרים משא"כ בשבת זמן קהילה אז מודיעין מתי יחול החדש ואגב מברכין אותו שיחול לטובה ולחיים, אעפ"כ עדיין צריכין אנו למודעי ולא דבר ריק הוא), ונ"ל דידוע הוא ד"ב חדשי השנה המה נגד י"ב צירופי הוי"ה, בכל חדש מאיר צירוף אחר, ובתפלה צריך לכוין בכל חדש הצירוף המיוחד לו (ולפעמים פועלים

הנה בשעת ההכרזה מתי יחול ר"ח אנו אומרים תחניות ובקשות על החודש הבא ועל הגאולה. והנה בשלמא אם הטעם למנהג ברכת החודש הוא דוגמת קידוש החודש א"כ מובן למה יש ענין דברכות ותחניות, דאפשר דגם בקידוש החודש ממש היה ברכות ותחניות, עי' במס' סופרים פי"ט הלכה ט' והלכה י'. ועי' בסידור ריעב"ן מה שכתב בזה. [והנה עיין במס' סופרים שם דבהלכה ט' הוזכרו ב' ברכות חוץ מבפ"ה ג, וא' מהם מיירי בגאולה, ואפשר דבהלכה י' הוזכר עוד ברכה, עי"ש. ואפשר דעפ"ז סידרו בברכת החודש ג' תחניות, יהי רצון וכו' מי שעשה ניסים וכו' ויחדשהו וכו', וא' מהם דהיינו מי שעשה ניסים וכו' מיירי בהגאולה.] (הנה לפי צד זה דהתחניות הם דוגמת התחניות שאמרו בשעת קידוש החודש אפשר דמיושב תמימה הערוך השלחן בס' תי"ז וז"ל מה שאומרים יהי רצון מקודם תמימה היאך מותר להתפלל בשבת תפלה חדשה מה שאינה בטופס ברכות אלא תפלה בפנ"ע ומבקשים על פרנסה ושאר צרכים ואין מותר בשבת וכו' מי התיר לנו לקבוע תפלה חדשה בשבת ואי אפשר חילי אבטלינה אך קשה לשנות המנהג וצ"ע ג. עכ"ל. ד"ל דכיון דעושים התחניות דוגמת התחניות שעשו בקידוש החודש דלית בזה איסור. עי'). אבל אם הטעם למנהג ברכת החודש הוא להודיע מתי יחול ר"ח למה יש בזה ברכות ותחניות.

אלא דראינו לעיל דהמ"ב כתב וז"ל ואין ברכת ר"ח כקידוש החודש שהיה מלפנים אלא שמודיעים להעולם מתי יחול ר"ח ויזהרו בכל הלכות החודש ומ"מ נהגו לעמוד בשעת אמירת ר"ח פלוני ביום פלוני דוגמת קידוש החודש שהיה מעומד. עכ"ל. הרי מבואר כנ"ל דאף דאין עיקר הטעם משום דוגמת קידוש החודש אפ"ה מאחר שאומרים ר"ח פלוני יהיה ביום פלוני כדי להודיע ממילא עומדים דוגמת קידוש החודש. וא"כ עדי"ז י"ל דאף דאין עיקר הטעם משום דוגמת קידוש החודש אפ"ה מאחר

עמק הפרשה

הרה"ג ר' ראובן מלך שווארץ שליט"א

בני קטורה

הנה יש ענין בסוף סידרין שנראה מאד תמוה לכאורה, דאחרי שאברהם כבר היה זקן בא בימים כתיב "ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה, ותלד לו את זמרן ואת יקשן ואת מדן ואת מדין ואת ישבק ואת שוח", הרי דהוליד ששה בנים.

ומלבד מהקושי בדבר דלמה זה לא חשיב לנס שזקן הוליד ששה בנים, אבל גם קשה דמהו ה"תועלת" דכל הני בנים, דהמפרשים ביארו דעל ידי שאברהם הוליד ישמעאל לפני יצחק ויצחק הוליד עשו לפני יעקב, יצחק ויעקב יצאו מבורים מפסולת, אבל אחרי שאברהם כבר הוליד יצחק, "למה" הוליד כל הני בנים.

ושו"מ דברים במפרשים ליישב כל זה. עיין הכא בספורנו דאיתא וז"ל ותלד לו את זמרן. גדלה אותם בביתו. על דרך חמשת בני מיכל אשר ילדה לעדריאל שגדלה אותם שלא היו בניה כלל כי אמנם אברהם לא הוליד כי אם יצחק וישמעאל כמבואר בדברי הימים. עכ"ל.

ועיין הכא בחומת אנך להחיד"א דאיתא וז"ל ותלד לו את זמרן וכו' ימים רבים הוקשה לי לפי מה שאמרו רז"ל שהסיגים שהיו באאע"ה מכח תרח ואמתלאי הלכו להגר ונשאר זך ונקי ואז הוליד את יצחק נקי ובר וקדוש.

אם כן אחר כל זה איך הוליד כל אלה מקטורה ועמ"ש בזה קצת בפתח עינים בסנהדרין על דף צ"א.

ואחר זמן מצאתי בס' לקוטי תורה הגדול לגורי האר"י צ"ל כ"י שעמד בחקירה זו.

ותירץ דבני קטורה הם גבורות מפני שעתידין להיות לישראל עבדים לעתיד לבא ע"כ, והם מפלאות תמים דעים. עכ"ל.

דעת תורה

מן ראש הישיבה הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א

ויקם שדה עפרון וגו' לאברהם למקנה וגו' [כ"ג, י"ז]

ופירש רש"י, וזה לשונו - ויקם שדה עפרון, תקומה היתה לו, שיצא מיד הדיוט ליד מלך, ע"כ. ויתכן להוסיף ביאור בזה, על פי דברי ה'מסילת ישרים' בפרק א', שעילוי גדול הוא לבריות כולם בהיותם משמשי האדם השלם המקודש בקדושתו יתברך, ועיין שם שהביא על זה מאי דאיתא בחולין דף צ"א ע"ב בענין אבני המקום שלקח יעקב ושם מראשותיו, שנתקבצו כולן למקום אחד, והיתה כל אחת אומרת 'עלי יניח צדיק ראשו', וזהו שאמר הכתוב גם כאן, שקנין השדה לאברהם אבינו נחשב 'תקומה' להשדה, שהרי נהיתה בכך משמשת האדם השלם, וזהו 'עילוי גדול' לה.

ויקוד האיש וישתחו לה', ויאמר ברוך ה' אלקי אדוני אברהם אשר לא עזב חסדו ואמיתו מעם אדוני

בדרך נחני ה' וגו' [כ"ד, כ"ו-כ"ז]

ובמדרש (בראשית רבה פ"ס סימן ו') איתא, ויקוד האיש וישתחו להשם' - מכאן שמודים על בשורה טובה. והנה להלן בפסוק נ"ב כתוב, ויהי כאשר שמע עבד אברהם את דבריהם וישתחו ארצה להשם'. ופירש רש"י שם, וזה לשונו - וישתחו ארצה, מכאן שמודים על בשורה טובה.

ונראה דשתי הדואות הן על שני ענינים, שההודאה כאן היא על זה שמצא את האשה הראויה ליצחק, ואף שעדיין לא נשלם הדבר, כי אולי לא תאבה האשה, מכל מקום יש לו להודות על עצם הדבר שהנחהו השם בית אחי אדוניו, והיינו שהצליח למצוא את אותה האשה שנשלח לקחתה. וההודאה דלהלן היא על מה שהענין בא לידי גמר, והסכימו לבן ובתואל שתלקח רבקה לאשה ליצחק.

וצריך לומר, דאף שבאמת עיקר החסד וההטבה בזה הוא עם יצחק, מכל מקום מכיון שאליעזר היה שמח בטובה זו שנעשית עם יצחק, חשיבא נמי 'בשורה טובה' לאליעזר, ויש לו להודות ולהשתחוות להשם עליה, וכמו שמצינו כעין זה בבור וברמ"א א"ח סימן ר"ט סעיף ד', שאם רצה אדם לברך ברכת 'הגומל' על הצלת חבירו שהוא שמח בטובתו, הרשות בידו, וליכא בזה משום 'ברכה לבטלה', הואיל ואינו מברך אלא דרך שבח והודאה למקום על טובת חבירו ששמח בה, כדרך בני אדם שמשבחים למקום על הטובה שהזמין להם. ע"ש.

ותאמר לו אדני אתה נשבעת וגו' לאמתך, כי שלמה בןך

ימלוך אחרי והוא ישב על כסאי, ומדוע מלך אדוניהו [הפסרה]

נראה הביאור בזה, על פי המבואר ברמב"ם פ"א ממלכים ה"ח וה"ט, ובהשגת הראב"ד שם, דאף שעיקר המלוכה היא לדוד, מכל מקום אם יעמיד נביא מלך משאר שבטי ישראל הרי זה מלך, וכל מצוות המלכות נוהגות בו, אלא דלדעת הרמב"ם תפסוק המלכות מביט, דרך מלכות בית דוד המה עומדים לעולם, כמו שכתוב 'כסאך יהיה נכון עד עולם', ואילו לדעת הראב"ד, אילו יהיה מלך כשר ובניו כשרין, לא תפסוק המלכות מזרעו, אלא תהיה מלכותו שניה למלכות בית דוד, כמו קיסר ופולגא קיסר, ע"ש. הרי מבואר, דאף דעיקר המלכות היא של בית דוד, מכל מקום שייך שתהיה עוד מלכות אחרת שניה לה, וזהו דאחר שנשבע דוד ששלמה יהיה מלך אחריו, הוסיף עוד שהוא ישב על כסאו, לומר שלא רק שתהיה לו מלכות בעלמא, אלא שתהיה לו ישיבה על כסא דוד, שהיא עיקר המלכות, והוא יהיה ההמשך של מלכות בית דוד, וכמו שכתב הרמב"ם בספר המצוות (עשה שס"ב), דהמשך של מלכות בית דוד הוא רק מזרע שלמה.

ויש להוסיף עוד, דכל טענת בת שבע לדוד היתה מיוסדת על זה, דאילו לא היתה השבועה רק ששלמה יהיה מלך, לא היה לה טענה כלל על בקשת אדוניהו לישוב על כסא דוד, דהרי עדיין אפשר שיהיה שלמה מלך כשני לו, ובזה תתקיים השבועה, ורק מכיון שהשבועה היתה דשלמה הוא יהיה ההמשך של מלכות בית דוד, לכן מה שמבקש אדוניהו לישוב על כסא דוד הוא היפך השבועה, וזו היה טענתה של בת שבע לדוד, דהרי נשבע דשלמה הוא ישב על כסאו, ומדוע מלך אדוניהו, ולא נתקיימה שבועתו של דוד. וכן הוא בפסוק הלא - 'ועתה אדוני המלך עיני כל ישראל עליך להגיד להם מי ישב על כסא אדוני המלך אחריו, וזה כמו שנתבאר, שעיקר טענתה היה שנשבע דשלמה הוא ישב על כסאו, והיינו שהוא יהיה המשך מלכות בית דוד, וכמו שנתבאר.

אותלחופת
עימוד שהופך טקסט ליצירה
otf74041@gmail.com | 05276-74041

הפצה פרסום ושיווק ספרים
י. בלוי
עד הבית

לרכישה מוזלת של ספרי המחבר

במוקד ההזמנות של י. בלוי
bloy.co.il • 054-856-40-33
bloyseforim@gmail.com

כמו"כ ניתנת האפשרות לקבל את הספרים בחינם
לכתובים, ישיבות ולבתי כנסיות ומדרשות

לפניות, הארות, ולהרשמה לקבלת הגיליון מידי שבוע במייל

ניתן לפנות בכתובת: emekhashavua@gmail.com
או להשאיר הודעה במספר: 516-581-3597 (001)
או בפקס: 1532-5326259
לתרומות והנצחות אפשר לפנות להנ"ל